

Grupy etnograficzne Małopolski

W Małopolsce istnieje bogata różnorodność grup etnograficznych.

Na przestrzeni wieków, do Małopolski napływała ludność pasterska pochodzenia wołoskiego, rusko-wołoskiego (koniec XIV w. – połowa XVII w.), osadnicy z Czech, Moraw i Węgier.

Górale Beskidzcy i Podhalańscy, Zagórzanie i Górale Kliszczacy są pochodzenia polskiego i wołoskiego. W XVII i XVIII w. przyjęli religię rzymsko-katolicką i język polski.

Główne grupy etnograficzne Małopolski.

Górale Żywieccy.

Zamieszkują zlewisko rzeki Soły i północno-zachodnie podnóże pasma Babiej Góry.

Stolicą Górali Żywieckich jest Żywiec.

W obszarze Małopolski Górale Żywieccy zamieszkują zachodni obszar gminy Stryszawa: m. in. Pawelkę i Lachowice.

Górale Babiogórscy (Babiogórcze).

Zamieszkują północne podnóże **Babiej Góry**.

Są to miejscowości: Białka, Skawica i Zawoja (w dolinie Skawicy), Grzechynia (w północnej części Pasma Jałowieckiego), Juszczyń (w północnej części Pasma Policy), Górna Sidzina (wschodnia część Pasma Policy).

Górale Orawscy (Orawianie).

Zamieszkują południowe podnóże Babiej Góry.

W skład ich terytorium wchodzi wsie: Bukowina, Chyżne, Harkabuz, Jabłonka, Kiczory, Lipnica Mała, Lipnica Wielka, Orawka, Piekelnik, Podwilk, Podsarnie, Podszkle, Zubrzyca Górna, Zubrzyca Dolna.

Kliszczacy.

Zamieszkują teren pomiędzy górną Rabą a górną Skawą: Rabka – Sucha Beskidzka – Myślenice.

Zagórzanie.

Zamieszkują północną stronę Gorców i część Beskidu Wyspowego.

Granicami terytorium Zagórzan są szczyty: Lubogoszcz i Śnieżnica ((na północy), Kudłoń, Turbacz i Suchorze (na południu), Luboń Wielki (na zachodzie), kotlina tymbarsko-limanowska (na wschodzie).

Główne miejscowości, to: Mszana Dolna i Kasina Wielka.

Górale Podhalańscy (Podhalanie).

Zamieszkują obszar **Podhala (dorzecze górnego Dunajca, u stóp północnej części Tatr).**

Granice Podhala: północna (Pasma Podhalańskie po górną Skawę i górną Rabę); wschodnia (Jezioro Czorsztyńskie na Dunajcu i rzeka Białka); zachodnia (pomiędzy Czarną Orawą i Czarnym Dunajcem); południowa (Tatry).

Spiszacy (Górale Spiscy).

Zamieszkują Zamagórze Spiskie (z Pieninami Spiskimi).

Granice Spisza: północna (dolina Dunajca po ujście Białki- Jezioro Czorsztyńskie i Sromowskie); zachodnia (Białka); południowa i wschodnia (granica polsko-słowacka wzdłuż grzbietu Magury Spiskiej).

Górale Pienińscy.

Zamieszkują teren stykowy trzech krain: Pienin, Podhala i Spisza.

Jest to rejon: Czorsztyna, Grywałdu, Hałuszowej, Kluszkowiec, Krościenka, Krośnicy, Niedzicy, Sromowiec Niżnych i Wyżnych, Szczawnicy, Tylki.

Wśród Górali Pienińskich odrębną grupę stanowią **Górale Szczawnicy**: Szczawnica, Grywałd, Hałuszowa, Krościenko, Tylka.

Rusini Szlachtowscy (grupa Łemków).

Zamieszkiwali wsie: Białą Wodę, Czarną Wodę, Jaworki, Szlachtową (na pograniczu Pienin i Beskidu Sądeckiego, w dolinie górnego Grajcarka inaczej Ruskiego Potoku).

Zostali wysiedleni w latach 1944-47.

Górale Biali (od Łącka i Kamienicy).

Występują na pograniczu trzech grup górskich: Beskidu Wyspowego, Beskidu Sądeckiego i Gorców w dolinach rzek Kamienicy (granica pomiędzy Beskidem Wyspowym a Gorcami) i Dunajca (oddziela te obydwie grupy górskie od Beskidu Sądeckiego).

Wsie Górali Białych, to: Zabrzeż, Kamienica i Zbludza (od zachodu); Młyńczyska, Łukowica i pasmo Modynia (od północy); Czarny Potok, Szczereż i Jazowsko (od wschodu); Obidza (od południa).

Centrum kultury Górali Białych jest Łącko.

Górale Ryterscy i Piwniczańscy.

Górale Ryterscy i Piwniczańscy posiadają cech kultury Lachów Sądeckich (gwara, zdobnictwo, muzyka), Górali Pienińskich i Słowaków.

Zamieszkują dolinę Popradu: od Barcic (na północy), Wierchomli (na wschodzie), aż po granicę państwa na południu.

Centrami kulturowymi są: Rytro i Piwniczna.

Łemkowie (Rusnacy lub Górale Rusko-Wołoscy).

Łemkowie są wyznania przede wszystkim greckokatolickiego i prawosławnego. Posiadają własny język (połączenie języka ruskiego, słowackiego i polskiego).

Zostali wysiedleni w latach 1944-1947.

Kiedyś zamieszkiwali zachodnią część Beskidu Niskiego (powiat gorlicki) i Beskid Sądecki do Popradu na Sądecczyźnie.

Łemkowszczyznę od polskich wsi w Małopolsce oddzielały wsie: Wierchomla Wielka, Roztoka Mała, Składziste, Maciejowa, Łabowa, Bogusza, Krolowa Ruska, Binczarowa, Florynka, Wawrzka, Brunary Niżne, Jaskowa, Klimkówka, Łosie, Bielanka, Rychwałd, Ropnica Ruska.

Pogórzanie od Sącza.

Jest to grupa posiadająca cechy Górali i Krakowiaków.

Zamieszkują pas pogórza karpackiego: Doły Sanockie - Dunajec na wschód od Jeziora Rożnowskiego - rzeka Biała.

Lachy Sądeckie.

Zamieszkują teren żyznej, rolniczej Kotliny Sadeckiej.

Centrum kulturowe to Podegrodzie w nowosądeckim.

Lachy Limanowskie.

Granice zamieszkiwania: wał górski, który jest północnym obrzeżem doliny rzeki Łososiny - pas wzgórz ze szczytami Pasierbiec i Zęzów - dolina rzeki Łososiny ku stoków Cichonia - grzbiety Ostrej, Jeżowej Góry, Łyżki i Latacza, skręcające na wysokości Chomranic w kierunku Sechnej.

Lachy od Dobrej.

Zamieszkują część powiatu limanowskiego (11 wsi): Chyszówki, Dobra, Gruszowiec, Jurków, Porąbka, Pórzeczki, Przenosza, Skrzydlna, Wilczyce, Wola Skrzydlańska.

Lachy Szczyrzyckie (Szczyrzycanie).

Zamieszkują pogranicze trzech powiatów: bocheńskiego, myślenickiego i limanowskiego.

Jest to kotlina: od doliny Raby do stóp Beskidu Wyspowego.

Do terenów zamieszkałych przez Szczyrzyczan należy m. in. pasmo górskie ze szczytami Grodzisko i Ciecień oraz Śnieżnica.

Lachy Myślenickie.

Zamieszkują pas obszaru na zachód od Myślenic: wsie Harbutowice, Bysina, Jasienica, Łęki, Trzemeśnia, Poręba i parafia Wiśniowa.

Krakowiacy Zachodni.

Centrum stanowi Kraków.

Zamieszkują obszar, sięgający po: rzekę Przemszę (na zachodzie), Szczekociny (na północy), Jędrzejów, Miechów, Proszowice, Koszyce, poza Bochnię (na wschodzie), Myślenice, Kalwarię Zebrzydowską, Wadowice (na południu).

Krakowiacy Wschodni.

Zamieszkują teren, którego granice stanowią: Jędrzejów – Miechów – Proszowice – Koszyce – Brzesko (na zachodzie), rzeka Czarna, Połaniec i Tarnów (na wschodzie), powyżej Jędrzejowa i Chmielnika (na północy), Tarnów – Brzesko (na południu).

Tradycje kultury ludowej jeszcze nie zanikają w Małopolsce ale to, jak długo jeszcze będą one kultywowane, zależy od jej mieszkańców, a przede wszystkim od młodzieży.

Źródło:

-Edukacja regionalna Małopolska, Kraków, Wydawnictwo MCDN, 2008, EAN 9788388618789, Realizacja książki została sfinansowana przez Samorząd Województwa Małopolskiego.

Oprac. Iwona Rams